

"hallintorakennus" -projekti
Julkaisu N:o 1

JOHDATUS HALLINTORAKENNUKSEEN

1998

"hallintorakennus" -projektin julkaisu N:o 1

Ensimmäinen painos

© 1998 silmä tornissa (Visa Suonpää, Patrik Söderlund, Juha Vitikainen)

© 1998 "hallintorakennus" -projekti

Julkaisija: silmä tornissa/"hallintorakennus" -projekti

Painopaikka: Unipaps, Turku 1998

SISÄLTÖ

Esipuhe	7
Johdanto I	
Luku 1.	9
Luku 2.	10
Johdanto II	
Luku 1.	12
Luku 2.	17
Luku 3.	27
Luku 4.	30
Johdanto III	
Luku 1.	42
Viitteet	43
Kirjallisuus	44

Esipuhe

Julkinen tila tuottaa katoamista. Tila katoaa, valta katoaa, ihminen katoaa tilaan ja valtaan. Tila on läsnä, mutta se menettää tilallisuutensa. Tila edustaa instituutiota, joka on annettu ja ikuinen. Ikuinen ei ole läsnä, se ei ole missään ja se on kaikkialla. Katoaminen on jumalille varattu etuoikeus. Valta pyrkii jumalallisuuteen, ubikuiteettiin ja panoptisuuteen, samalla transparenssiin ja transsendenssiin.

Julkisessa rakennuksessa kohtaamme paradoksin. Tila on tässä, se on tuossa, me olemme sen sisällä. Jokainen tila määrittelee meidät uudelleen, joka kerta me hyväksymme tämän määrittelyn. Valta on tilassa, tässä, silmiemme edessä, jalkojemme alla, ja silti me emme näe sitä. Me emme tunne sitä, mutta se tuntee meidät, sillä se on meidät luonut: ”Ja Jumala katsoi kaikkea tekemäänsä, ja kaikki oli hyvää.” Valta on kirjoitettu meihin, me kannamme Jumalaa mukanaamme kävellessämme käytävissä, noustessamme portaita, odottaessamme ovien takana. Riippumatta siitä uskommeko Jumalaan, allekirjoitamme

dogmit, tunnistammeko veljet...Joka hetki voimme olla varmoja siitä, että ympärillämme toimii hiljainen veljeskunta, jonka kaapujen väri sekoittuu modernistiseen betoniin.

Julkinen tila on paradoksi, sillä suljettujen ovien takana, rautabetonimuurien sisällä, siellä, minne on pääsy ”vain henkilökunnalle”, toimii kasvottoman vallan veljeskunta. Me voimme nojata seinään, jonka takana voisi avautua toimiston sijaan yhtä hyvin tyhjyys kuin ikuisuuskin. Eikä vain kuvannollisesti, sillä mitä me voimme sanoa tilasta joka on vieressä, mutta minne ei ole pääsyä? Me voimme etsiä karttoja, me voimme tehdä niitä, me voimme yhdistää tietomme ja tuottaa kuvan seinän takana olevasta toisesta todellisuudesta. Mutta se on kuva, se on tarina, se on tarina joka saa yhä uusia juonenkäänteitä, yhä uusia yllätyksiä, se on tarina joka tuottaa itseään ja kiertyy loputtomasti itseensä. ”Seinän sisällä on rottia”, sen takana ei mitään ja kaikki.

Julkinen rakennus on kaksi rakennusta, sen on loputon joukko rakennuksia, joilla kaikilla on omat ihanneasukkaansa, omat sääntönsä, oma todellisuutensa. Me kuljemme rakennuksessa, rakennus kuljettaa meitä. Se mitä näemme ulkoa ei ole se mitä me näemme tai jätämme

näkemättä sisällä. Ulkokuvan ja sisäkuvan välille syntyy aukko, joka on täytetty tyhjyydellä, olemattomuudella tai teräsbetonilla. Meidän rakennuksemme geometria on outo ja me emme koskaan havaitse sitä.

Johdanto I

1.

Lähtökohtana on tekijöiden opintojen yhteydessä saavutettujen teoreettisten tietojen soveltaminen ja näiden tärkeiksi koettujen kysymysten popularisointi. Keskeistä on tällöin perinteisten akateemisten esittämisen muotojen laajentaminen. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että tekijät kokevat rajoittumisen erilaisiin kirjoittamisen muotoihin riittämättömäksi. Tutkijoiden tulisikin rohkeammin käyttää ihmisten arkipäiväistä kokemusmaailmaa ajatustensa levittämisen pohjana. Samalla siirryttäisiin reflektiosta tuottavaan osallistumiseen - ihmiset

kohtaisivat teorian muodossa esiintyvät kulttuuria koskevat kysymykset oman kokemuksensa kautta ja voisivat problematisoida elämäänsä vaikuttavia ja ohjaavia tekijöitä. Tutun tilan käyttäminen ”tekstinä” ja tämän tekstin uudelleenkirjoitus teoreettisilla käsitteillä tuottaisi uusia käsityksiä tieteen esittämisestä ja tieteen vastaanottamisesta.

2.

”Hallintorakennus”: Hallintorakennuksen ideassa kohtaavat tila ja valta. Tila ”ruumiillistaa” vallan, antaa sille muodon. Samalla tilan käyttö, se, miten eri toimintafunktiot on järjestetty, toimii ihmisvirtoja ohjailevana tekijänä. Hallintorakennuksessa vallan symboliset ja konkreettiset aspektit ovat yhtäläisesti läsnä.

Jokapäiväisessä elämässään ihmiset tiedostavat vallan tilalliset käytännöt yleensäkieltojen tai ohjeiden muodossa -olettassa-kartat, odotusvyöhykkeet, vain henkilökunnalle -kyltit, joskus myös valvontakamerat, kertovat siitä, mitä rajoja ympäristöön on asetettu, mitä rajoja ei sovi ylittää. Samalla

suuri määrä tiloja jää yleisöltä suljetuiksi, ne saavat salaperäisyyden auran ja kiihottavat tutkimaan.

Tavallisesti julkiset tilat koetaan kuitenkin neutraaleiksi, yhteisen elämän foorumeiksi. Ne otetaan sellaisinaan, ilman kyseenalaistamista tai kritiikkiä. Olet tässä -kartan oletetaan automaattisesti olevan virheetön. Jos kartta ei tunnu aukeavan, syy on kartan lukijan ”väärässä” tavassa hahmottaa tätä tilan representaatiota.

Hallintorakennus-projektin päämääränä on herkistää katsoja/kokija tilan poliittisille aspekteille. Tila ei enää näyttäydy neutraalina, vaan se koostuu lukemattomista toisiinsa limittyvistä käytänteistä, jotka määrittelevät joka hetki subjektin mahdollisuuksia ja valintoja.

Johdanto II

1.

”Hallintorakennus” tekstinä on samalla myös näyttelyn politiikkaa: painopiste on yhtäläillä tuotannossa – uudelleenkoodauksessa tai kirjoituksessa – kulutuksessa – dekodauksessa tai lukemisessa – kuin itse tekstissäkin.

Näyttelyn tarkastelun kohteena on paitsi institutionaalisen järjestelmän toimintaan kytkettyjen mekanismien sosiologinen ja arkkitehtoninen kuvaaminen, myös kohteen psykologisen puolen tutkiminen: kognitiivisten prosessien huomioiminen, hallintorakennuksen sosiaalisiin järjestelyihin liittyvä ”lukeminen”...

”Around us, defying the noisy pack of our animistic or protective adjectives, things are there. Their surfaces are distinct and smooth, intact, neither suspiciously brilliant nor transparent.”

"Instead of this universe of 'signification' (psychological, social, functional), we must try, then, to construct a world both more solid and more immediate. Let it be first for all by their presence that objects and gestures establish themselves, and let this presence continue to prevail over whatever explanatory theory that may try to enclose them in a system of references, whatever emotional, sociological, Freudian or metaphysical."

Alain Robbe-Grillet¹

Katseen kerronta: Katse liikkuu esineestä toiseen, pinnalta pinnalle, ja vaihtaessaan kohdetta rekisteröi tarkaan myös tutkimiensa objektien väliset suhteet ja etäisyydet; joskus katse tarkertuu mitättömiin pikkuseikkoihin, vähäisinkin yksityiskohta on otollinen huolelliselle tarkastelulle, mikään ei välttämättä ole epäoleellista. "Hallintorakennus" on katseemme todellisuutta. Yleisön tehtävä on ymmärtää motiivit valintoihin, joita teemme havainnoissamme.

"And man today (or tomorrow) no longer experiences this absence of signification as a lack, or as a faceration. Confronting such a void, he

henceforth feels no dizziness. His heart no longer needs an abyss in which to lodge.

For if he rejects communion, he also rejects tragedy.”

Alain Robbe-Grillet²

Myös tämä on totta:

”What I do with words is to make them explode so that the nonverbal appears in the verbal. That is to say that I make the words function in such a way that at a certain moment they no longer belong to discourse, to what regulates discourse — hence the homonyms, the fragmented words, the proper names that do not essentially belong to language.”

Jacques Derrida³

Älä ”lue” rakennusta instrumentaalisesti; älä kiusaannu uudelleen kirjoittamisesta; muista tekstin nautinto ja erojen leikki! Anna portaiden, kulkuväylien, käytävien ja ovien vietellä sinut... Mutta: sitooko kuitenkin ylikorostunut materiaalisuus, syntaksin kompleksisuus ja merkitysten häilyvyys (tekstuaalinen lähestymistapa) käyttäjän tiukemmin tulkitsijan osaan?

Hallintorakennus arkkitehtuuridiskurssissaan toteuttaa ylevän itsetarkoituksellisen tehtävänsä – ”hallintorakennuksessa” merkitysten poissaolo on avain autenttisempaan olemassaoloon. ”Hallintorakennuksessa” anonyymisyys (ulottuen aina julkisuuden ja vallan paranoidiseen yhteyteen), teolliset materiaalit ja toteutusmenetelmät sekä kaupallisuus tuhoavat katsojan tunteen funktiosta tai absoluuttisesta yksilöllisestä omistamisesta. ”Hallintorakennus” -projekti pyrkii tuomaan esiin Hallintorakennuksen ulkoiset suhteet, suhteet käyttäjiin. ”Hallintorakennus” toimii tässä ohjaavana, informatiivisena, rakentava elementtinä, karttana. Katsoja tiedostaa itsensä käyttäjänä ja havaitsee sijaintinsa ja suhteensa tilaan. Olemme noudattaneet ohjetta orjallisesti:

”Tehkää karttoja, älkää jäljenteitä!”

Gilles Deleuze⁴

Rakennuksen kriittinen haltuunotto: Rakennuksen käyttäjän omatoimiset ratkaisut ovat arkkitehtonisessa tilassa ympäristöririkoksia. Käyttäjistä pyritään kitkemään sellainen aktiivisuus, joka synnyttää hallitsematonta ympäristöä, jossa yksilölliset tavoitteet ovat ristiriidassa kollektiivisten

rakenteiden kanssa. Ristiriidattomat, hallitut kokonaisuudet, valmiit ratkaisut ja tavoitteet ovat yleisiä. Hylättäessä rakennuksen kokeminen itseisarvona voidaan nähdä kriittinen ja väkivaltainen haltuunotto mahdollisena. ”Häiriöistä” tulee käyttäjän olemassaolon konkreettisia ilmaisuja ja jälkiä hänen toimistaan. Rakennuksen haltuunotossa sivuutetaan sen alkuperäinen denotatiivinen sisältö, käytön itsestäänselvyys.

”Whenever I followed the progress of my few realized projects, I liked the errors made on the construction site, the little deformations, the changes which became remedial in some unexpected way. Indeed they amazed me because they began to seem the life of the structure. As a matter of fact, I believe that any original order is open to practical changes, and that it allows for all the failures of human weakness.”

Aldo Rossi⁵

2.

Yhdessä muodostamme minätekniikan ryhmän. Tavoitteena kohdistaa ruumiisiimme ja ajatuksiimme muutostoimia tietyn puhtauden tilan saavuttamiseksi.

Yleisesti tunnettua: Valta ja tieto ovat aina jollain tavoin toisiinsa kietoutuneita. Valta kytkeytyy totuuden konstruktioihin ja tieto vallan. Tiedon tuottaminen, levittäminen ja kuluttaminen ovat aina poliittisia tekoja.

Main Entry: 1pow9er

Pronunciation: 'pau(-&)r

Function: noun

Usage: often attributive

Etymology: Middle English, from Old French poeir, from poeir to be able, from (assumed) Vulgar Latin potEre, alteration of Latin posse -- more at POTENT

Date: 13th century

1 a (1) : ability to act or produce an effect (2) : ability to get extra-base

hits (3) : capacity for being acted upon or undergoing an effect b : legal or official authority, capacity, or right

2 a : possession of control, authority, or influence over others b : one having such power; specifically : a sovereign state c : a controlling group :

ESTABLISHMENT -- often used in the phrase the powers that be d archaic : a force of armed men e chiefly dialect : a large number or quantity

3 a : physical might b : mental or moral efficacy c : political control or influence

4 plural : an order of angels -- see CELESTIAL HIERARCHY

5 a : the number of times as indicated by an exponent that a number occurs as a factor in a product; also : the product itself b : CARDINAL NUMBER 2

6 a : a source or means of supplying energy; especially : ELECTRICITY b : MOTIVE POWER c : the time rate at which work is done or energy emitted or transferred

7 : MAGNIFICATION 2b

8 : SCOPE, COMPREHENSIVENESS

9 : the probability of rejecting the null hypothesis in a statistical test when a particular alternative hypothesis happens to be true

Synonyms POWER, AUTHORITY, JURISDICTION, CONTROL, COMMAND, SWAY, DOMINION mean the right to govern or rule or determine. POWER implies possession of ability to wield force, permissive authority, or substantial influence “the power to mold public opinion”. AUTHORITY implies the granting of power for a specific purpose within specified limits “gave her attorney the authority to manage her estate”. JURISDICTION applies to official power exercised within prescribed limits “the bureau having jurisdiction over alcohol and firearms”. CONTROL stresses the power to direct and restrain “you are responsible for the students under your control”. COMMAND implies the power to make arbitrary decisions and compel obedience “the army officer in command”. SWAY suggests the extent or scope of exercised power or influence “an empire that extended its sway over the known world”. DOMINION stresses sovereign power or supreme authority “given dominion over all the animals”.

Synonyms POWER, FORCE, ENERGY, STRENGTH, MIGHT mean the ability to exert effort.

POWER may imply latent or exerted physical, mental, or spiritual ability to act or be acted upon “the awesome power of flowing water”. FORCE implies the actual effective exercise of power “used enough force to push the door open”. ENERGY applies to power expended or capable of

being transformed into work “a worker with boundless energy”. STRENGTH applies to the quality or property of a person or thing that makes possible the exertion of force or the withstanding of strain, pressure, or attack “use weight training to build your strength”. MIGHT implies great or overwhelming power or strength “the belief that might makes right”.⁶

Main Entry: 1sway

Pronunciation: 'swA

Function: noun

Date: 14th century

1 : the action or an instance of swaying or of being swayed : an oscillating, fluctuating, or sweeping motion

2 : an inclination or deflection caused by or as if by swaying

3 a : a controlling influence b : sovereign power : DOMINION c : the ability to exercise influence or authority : DOMINANCE

synonym see POWER

Main Entry: 1force

Pronunciation: 'f0rs, 'fors

Function: noun

Etymology: Middle English, from Middle French, from (assumed) Vulgar Latin fortia, from Latin fortis strong

Date: 14th century

1 a (1) : strength or energy exerted or brought to bear : cause of motion or change : active power “the forces of nature” “the motivating force in her life” (2) usually capitalized -- used with a number to indicate the strength of the wind according to the Beaufort scale “a Force 10 hurricane” b : moral or mental strength c : capacity to persuade or convince “the force of the argument”

2 a : military strength b (1) : a body (as of troops or ships) assigned to a military purpose (2) plural : the whole military strength (as of a nation) c : a body of persons or things available for a particular end “a labor force” “the missile force” d : an individual or group having the power of effective action “join forces to prevent violence” “a force in politics” e often capitalized : POLICE FORCE -- usually used with the

3 : violence, compulsion, or constraint exerted upon or against a person or thing

4 a : an agency or influence that if applied to a free body results chiefly in an acceleration of the body and sometimes in elastic deformation and other effects b : any of the natural influences (as electromagnetism,

gravity, the strong force, and the weak force) that exist especially between particles and determine the structure of the universe

5 : the quality of conveying impressions intensely in writing or speech
synonym see POWER

Main Entry: 1rule

Pronunciation: 'rül

Function: noun

Etymology: Middle English reule, from Old French, from Latin regula straightedge, rule, from regere to direct -- more at RIGHT

Date: 13th century

1 a : a prescribed guide for conduct or action b : the laws or regulations prescribed by the founder of a religious order for observance by its members c : an accepted procedure, custom, or habit d (1) : a usually written order or direction made by a court regulating court practice or the action of parties (2) : a legal precept or doctrine e : a regulation or bylaw governing procedure or controlling conduct

2 a (1) : a usually valid generalization (2) : a generally prevailing quality, state, or mode "fair weather was the rule yesterday -- N.Y. Times" b : a standard of judgment : CRITERION c : a regulating principle d : a

determinate method for performing a mathematical operation and obtaining a certain result

3 a : the exercise of authority or control : DOMINION b : a period during which a specified ruler or government exercises control

4 a : a strip of material marked off in units used especially for measuring : RULER 3, TAPE MEASURE b : a metal strip with a type-high face that prints a linear design; also : a linear design produced by or as if by such a strip

synonym see LAW

- as a rule : for the most part : GENERALLY

Main Entry: au9thor9i9ty

Pronunciation: &-’thär-&-tE, o-, -’thor-

Function: noun

Inflected Form(s): plural -ties

Etymology: Middle English auctorite, from Old French auctorité, from Latin

auctoritat-, auctoritas opinion, decision, power, from auctor

Date: 13th century

1 a (1) : a citation (as from a book or file) used in defense or support (2) :

the source from which the citation is drawn b (1) : a conclusive statement
or
set of statements (as an official decision of a court) (2) : a decision taken
as
a precedent (3) : TESTIMONY c : an individual cited or appealed to as an
expert
2 a : power to influence or command thought, opinion, or behavior b :
freedom
granted by one in authority : RIGHT
3 a : persons in command; specifically : GOVERNMENT b : a governmental
agency or
corporation to administer a revenue-producing public enterprise “the
transit
authority”
4 a : GROUNDS, WARRANT “had excellent authority for believing the claim”
b :
convincing force “lent authority to the performance”
synonym see INFLUENCE, POWER

Valta sinänsä on toimintamuoto, joka ei vaikuta suoraan ja välittömästi toisiin ihmisiin. Sen sijaan se vaikuttaa heidän toimintaansa. Foucault´laisittain valtasuhde on sisäinen vuorovaikutuksen suhde. Tällöin mielenkiinto kohdistuu valtasuhteeseen itseensä, valtasuhteessa esiintyviin(kontrollin, pakottamisen, manipulaationym.)mekanismeihin. Esimerkiksi Michel Foucault on tarkastellut ”ekologisen kontrollin” mekanismeja ja samalla vallan mikromekanismeja, joilla rajoitetaan ja ennalta määritellään toimivien yksilöiden liikkumatilaa (siis tilaa, jossa toiminta tapahtuu), ajallisia rajoituksia ja välitöntä sosiaalista ympäristöä.⁷

”Arkkitehtuurin kautta haemme [arkkitehdit] käyttäjältä oikeutusta eksistenssillemme, mutta emme kuitenkaan halua hänen radikaalia tulkinnanvapauttaan (tai vapauttaan olla tulkitsematta). Arkkitehtuuriin sisällyttämämme viestien, metaforien, symbolien tai toiminnallisten velvoitteiden kautta tyrkytämme hänelle omaa maailmaamme estäen näin rakennuksen esineellistymisen. Käyttäjä, sen sijaan, että vapaana tietoisuutena määritteli rakennuksen itselleen objektina, tunteeikin kohdanneensa ikään kuin toisen subjektin, joka asettaa hänelle oikeat tulkinta- ja toimintamallit.”

”Liittäessämme rakennuksen käyttäjän olemassaolon ja liikkeet osaksi suunnitelmaamme saatamme hänet tietoiseksi omasta esineellisyydestään, ja näin viemme häneltä mahdollisuuden vastustaa valtaamme (tätä Sartre kutsuu sadismiksi). Käyttäjä tuntee velvoittavan katseemme toimiessaan rakennuksessa. Kuvitellaanpa vaikka, että olemme suunnitelleet käytävän päähän pienen ikkunan, josta näkyy viehättävästi kauempana sijaitsevan kirkon torni. Tämä harmiton viittaus ympäristöön kääntyy sadismiksi, kun talon asukas ymmärtää ajatuksen todellisen luonteen: ikkuna hänen edessään ei ole olemassa, jotta hän voisi nähdä kirkon (miksi hän haluaisi nähdä kirkon ja miten me voisimme tietää, mitä hän haluaa nähdä?), vaan hän on olemassa, tässä paikassa, jotta suunnittelemamme näkymä kirkolle toteutuisi. Käyttäjä ymmärtää olevansa näyttämöllä meidän tarkkailtavanamme, esittämässä hänelle valittua roolia ja näkee nyt itsensä ulkoapäin, meidän silmillämme.”⁸

3.

Main Entry: institution

Pronunciation: ˈɪn(t)-stə-ˈtjuː-

Function: noun

Date: 14th century

1 : an act of instituting : ESTABLISHMENT

2 a : a significant practice, relationship, or organization in a society or culture “the institution of marriage”; also : something or someone firmly associated with a place or thing “she has become an institution in the theater” b : an established organization or corporation (as a college or university) especially of a public character; also : ASYLUM 4

Main Entry: establishment

Pronunciation: ɪs-ˈtæ-blɪʃ-mənt

Function: noun

Date: 15th century

1 : something established: as a : a settled arrangement; especially : a code of laws b : ESTABLISHED CHURCH c : a permanent civil or military organization d : a place of business or residence with its furnishings and

staff e : a public or private institution

2 : an established order of society: as a often capitalized : a group of social, economic, and political leaders who form a ruling class (as of a nation) b often capitalized : a controlling group “the literary establishment”

3 a : the act of establishing b : the state of being established

Yleiset sosiaaliset laitokset, instituutiot, ovat paikkoja (millaisia huoneita, huoneistoja tai rakennuksia tahansa) joissa harjoitetaan säännöllisesti tietynlaista toimintaa. Jotkut ovat avoinna kenelle tahansa ja toisissa yleisön pääsy laitokseen on ainakin osittain rajattua. Joissakin on muutama kiinteä jäsen palvelemaan ja useita jäseniä joita palvellaan. Toisaalta on myös täysin totaalisia, ulkopuolisilta suljettuja laitoksia, pakkolaitoksia.

Jokainen sosiaalinen laitos tarjoaa jäsenillensä jonkinlaisen maailman – jokaisella laitoksella on siis saartotaipumuksia. Totaalisissa laitoksissa saartoaste on korkea, jolloin niiden saartavaa luonnetta symbolisoi este ulkomaailman kanssa käydyn kommunikaation tiellä. Näissä laitoksissa esteistä (lukitut ovet, muurit, piikkilanka jne.) on usein tullut osa laitoksen fyysistä koneistoa. Useimmiten erilaisten laitosten, joiden kanssa

ollaan arkisesti, eri auktoriteettien alaisena tekemisissä, saartoaste on kuitenkin matala. Esteet rajoittuvat enemmänkin laitoksen sisäiseen tilaan, ollen esimerkiksi vain kontakteja rajaavia yleisön ja laitoksen kiinteän jäsenistön välillä. Kuitenkin laitosten minimaalisetkin esteet ovat vallan käytön näkyvyyttä.

Erving Goffman jakaa totaaliset laitokset viiteen ryhmään⁹: vanhainkodit, orpokodit, mielisairaalat, vankilat, kuritushuoneet, keskitysleirit ja luostarit kuuluvat neljään ensimmäiseen. Me olemme kiinnostuneet erityisesti siinä luokasta, johon myös kasarit, työleirittäisisäoppilaitokset kuuluvat: tässä luokassa laitokset on perustettu tuotannollisten tai koulutustehtävien tehokasta suoritusta varten ja joiden olemassaolo selitetään vain näillä instrumentaalisilla perusteilla...

Laitosten vallan sääntöjä voi paljastaa tarkastelemalla tilanteita, joissa normaalin vuorovaikutuksen sääntöjä manipuloidaan strategisten tavoitteiden saavuttamiseksi: manipulointi tekee säännöt näkyviksi.

Instituutioiden sisäisten moraalisten vääryyksien suora kritikoiminen ei ole ensisijainen tehtävämme. Ymmärrämme kuitenkin henkilöiden

ja instituutioiden arvostelun tärkeyden, jottemme kuvaisi valtaa ”schopenhauerilaisena tahtona”, valtaa, josta kukaan ei ole vastuussa. Nyt emme kuitenkaan puhu vastuunkantajista; nimeämme vain vallan tuottamat ruumiit – teidät.

4.

Main Entry: **control**

Pronunciation: **kən-ˈtrɒl**

Function: **transitive verb**

Inflected Form(s): **controlled; controlling**

Etymology: Middle English **controllen**, from Middle French **contreroller**, from **contrerolle** copy of an account, audit, from Medieval Latin **contrarotulus**, from Latin **contra-** + Medieval Latin **rotulus** roll -- more at **ROLL**

Date: **15th century**

1 a **archaic** : to check, test, or verify by evidence or experiments **b** : to incorporate suitable controls in “a controlled experiment”

2 a : to exercise restraining or directing influence over : REGULATE b : to have power over : RULE c : to reduce the incidence or severity of especially to innocuous levels “control an insect population” “control a disease” synonym see CONDUCT

Main Entry: ma9nip9u9late

Pronunciation: m&-'ni-py&-'lAt

Function: transitive verb

Inflected Form(s): -lat9ed; -lat9ing

Etymology: back-formation from manipulation, from French, from manipuler to handle an apparatus in chemistry, ultimately from Latin manipulus

Date: 1831

1 : to treat or operate with the hands or by mechanical means especially in a skillful manner

2 a : to manage or utilize skillfully b : to control or play upon by artful, unfair, or insidious means especially to one's own advantage

3 : to change by artful or unfair means so as to serve one's purpose :

DOCTOR

- ma9nip9u9la9tion /-'ni-py&-'lA-sh&n/ noun

Main Entry: observe

Pronunciation: ɒb-ˈzɜrv

Function: verb

Inflected Form(s): observed; observing

Etymology: Middle English, from Middle French observer, from Latin observare to guard, watch, observe, from ob- in the way, toward + servare to keep -- more at CONSERVE

Date: 14th century

transitive senses

1 : to conform one's action or practice to (as a law, rite, or condition) :
comply with

2 : to inspect or take note of as an augury, omen, or presage

3 : to celebrate or solemnize (as a ceremony or festival) in a customary
or accepted way

4 a : to watch carefully especially with attention to details or behavior for
the purpose of arriving at a judgment b : to make a scientific observation
on or of

5 : to come to realize or know especially through consideration of noted
facts

6 : to utter as a remark

intransitive senses

1 a : to take notice b : to make observations : WATCH

2 : REMARK, COMMENT

synonym see KEEP

Main Entry: coercion

Pronunciation: -'r-zh&n, -sh&n

Function: noun

Date: 15th century

: the act, process, or power of coercing

Main Entry: agony

Pronunciation: 'a-g&-nE

Function: noun

Inflected Form(s): plural -nies

Etymology: Middle English agonie, from Late Latin agonia, from Greek agonia struggle, anguish, from agon gathering, contest for a prize, from agein to lead, celebrate -- more at AGENT

Date: 14th century

1 a : intense pain of mind or body : ANGUISH, TORTURE b : the struggle that

precedes death

2 : a violent struggle or contest

3 : a strong sudden display (as of joy or delight) : OUTBURST

synonym see DISTRESS

Main Entry: strat9e9gy

Pronunciation: -jE

Function: noun

Inflected Form(s): plural -gies

Etymology: Greek stratEgia generalship, from stratEgos

Date: 1810

1 a (1) : the science and art of employing the political, economic, psychological, and military forces of a nation or group of nations to afford the maximum support to adopted policies in peace or war (2) : the science and art of military command exercised to meet the enemy in combat under advantageous conditions b : a variety of or instance of the use of strategy

2 a : a careful plan or method : a clever stratagem b : the art of devising or employing plans or stratagems toward a goal

3 : an adaptation or complex of adaptations (as of behavior, metabolism,

or structure) that serves or appears to serve an important function in achieving evolutionary success “foraging strategies of insects”

Main Entry: 1tac9tic

Pronunciation: 'tak-tik

Function: noun

Etymology: New Latin tactica, from Greek taktikE, from feminine of taktikos

Date: 1640

1 : a device for accomplishing an end

2 : a method of employing forces in combat

Main Entry: pan9op9tic

Pronunciation: ”pa-’näp-tik

Function: adjective

Etymology: Greek panoptEs all-seeing, from pan- + opsesthai to be going to see

-- more at OPTIC

Date: 1826

: being or presenting a comprehensive or panoramic view

Benthamin Panopticon: ”Reuna-alueella on kehän muotoinen rakennus ja keskellä torni, jonka leveistä ikkunoista näkyy kehän sisäpuoli; ympäröivä rakennus on jaettu selleihin, joista jokainen ulottuu poikki koko rakennuksen; jokaisessa sellissä on kaksi ikkunaa, toinen sisään päin kohti tornin ikkunoita; toinen ikkuna on ulos päin, ja sen kautta valo pääsee sellin lävitse. Näin tarvitsee vain sijoittaa yksi valvoja keskustorniin ja sulkea jokaiseen selliin hullu, potilas, vanki, työläinen tai koululainen[...]. Jokainen selli vastaa pientä näyttämöä ja jokainen näyttelijä on täysin yksilöityneenä ja jatkuvasti näkyvissä. Panopticonin rakennelma järjestää tilayksikköjä, jotka ovat koko ajan katseen tavoitettavissa ja joissa yksilö voidaan välittömästi tunnistaa[...]. Kirkas valo ja valvojan katse vangitsevat paremmin kuin pimeys, joka viime kädessä antaa näkösuojan. Näkyvyys on ansa.”

”Hänet [selliin suljettuna] nähdään, mutta hän ei itse näe, hän on informaation kohteena, mutta ei milloinkaan viestinnän subjektina.”

”[...]Panopticonin päävaikutus: se luo vangille tietoisien ja jatkuvan näkyvyyden tilan, joka taas takaa automaattisesti vallan toiminnan. On päästävä siihen, että valvonta on vaikutukseltaan jatkuvaa, vaikka

se olisikin käytännössä katonaista, ja että vallan täydellisyys tekee sen tosiallisen harjoittamisen lähes tarpeettomaksi. Tämän arkkitehtonisen kokonaisuuden on oltava kone, joka luo käyttäjästä riippumattoman valtasuhteen ja tukee sitä: vankien on toisin sanoen jouduttava valtatilanteeseen, joka on heissä itsessään. ”

”[...]Panopticon] automatisoi vallan ja tekee sen epäyksilölliseksi. Täten valta perustuu vähemmässä määrin tiettyyn henkilöön kuin tiettyyn ruumiiden, pintojen ja katseiden harkittuun hajautumiseen sekä laitteistoon, jonka sisäiset mekanismit saavat aikaan tilan, mihin yksilöt joutuvat[...]. On siis aivan merkityksetöntä, kuka valtaa käyttää [...] jos johtaja ei ole paikalla, niin tehtävän voi hoitaa hänen perheenjäsenensä, naapurinsa, ystävänsä, vieraansa ja jopa palvelijansa. Samoin on yhdentekevää mikä on tämän koneen käyttämisen motiivina[...].”

”Fiktiivisistä suhteista syntyy mekaanisesti tosiasiallinen alistussuhde. Ei tarvitse turvautua pakkokeinoihin, kun halutaan taivuttaa tuomittu hyvään käyttäytymiseen, mielisairas levollisuuteen, työläinen työntekoon, koululainen ahkeruuteen ja potilas lääkärin määräysten noudattamiseen.” Panoptiset laitteet toimivat ”keveiden laitteiden

varassa: riittää, että ihmiset on tehokkaasti erotettu toisistaan ja ovi- ja ikkuna-aukot on sijoitettu tarkoituksenmukaisesti”. Yksinkertainen ja taloudellinen geometria.

”Panopticon-rakennelman tavoite oli [...] yksilöivä tarkkailu, määrittelemine, luokitus ja tilan analyttinen järjestely[...]. Panopticon-konetta voidaan käyttää kokeiluihin, käyttäytymisen muuttamiseen sekä yksilöiden kasvattamiseen tai ojentamiseen. Panopticon on omiaan mahdollistamaan kokeilun ihmisillä ja analysoimaan täysin varmasti muutokset, joita eri yksilöissä saadaan tapahtumaan. Siitä voi tulla jopa omien mekanismiansa tarkistuslaite. Keskustornistaan käsin johtaja voi pitää silmällä kaikkia alaisiaan[...]. [...]Hän voi arvostella heitä yhtenäisesti, muuttaa heidän käyttäytymistään sekä määrätä heidät noudattamaan parhaina pitämiään menetelmiä; on myös helppoa vuorostaan tarkkailla häntä itseään.”

On huomattava, että: ”Panopticon on käsitettävä yleistettäväksi toimintamalliksi, jonka avulla voidaan määritellä valtasuhteet rinnan ihmisten arkielämän kanssa. [...]S]e on poliittisen teknologian kuvio, joka voidaan [...] irrottaa kaikesta erityiskäytöstä.”

”Aina kun ollaan tekemisissä kirjavan joukon kanssa, joka on saatava suorittamaan jokin tehtävä tai käyttäytymään tietyllä tavalla, voidaan käyttää Panopticonin kaavaa. Se on — tarpeellisiin muunteluihin varautuen — sovellettavissa kaikkiin laitoksiin, joissa on määrätilan rajoissa pidettävä valvonnan alaisena tiettyä ihmisryhmää.”

”Jokaisessa soveltamistapauksessaan tämä järjestelmä mahdollistaa vallankäytön tehostamisen monella eri tavalla. Ensinnäkin se voi vähentää valtaa käyttävien lukumäärää samalla kun se lisää tämän vallan kohteina olevien yksilöiden lukua. Lisäksi se antaa mahdollisuuden puuttua asioihin joka hetki ja tämä jatkuva paine tehoaa jo ennen kuin virheet, erehdykset ja rikokset on tehty. Täten sen voima on siinä, ettei se koskaan puutu asiaan ja että se toimii vaistomaisesti ja äänettömästi sekä muodostaa mekanismin, jonka vaikutukset nivoutuvat toisiinsa.”

”Tämä järjestelmä [...] soveltuu mihin tahansa tehtävään (politiikan alueella)[...]; se pystyy lisäämään toiminnan vaikutusta sulautumalla siihen tiiviisti sekä muodostamaan yhdistelmämekanismin, jossa valta- ja tietosuhteet ovat yksityiskohtia myöten täsmällisesti sovellettavissa kontrolloitaviin prosesseihin; se myös kykenee luomaan suoran

vastaavuussuhteen enimmäisvallan ja enimmäistuotannon välille[...]. Panoptinen rakennelma pystyy puhdistamaan moraalin, vaalimaan terveyttä, elvyttämään teollisuuden, levittämään oppia, keventämään valtion kuluja[...].”

”Lisäksi tämän koneen rakenne on sellainen, että vaikka se on täysin suljettu kokonaisuus, se ei silti estä ulkopuolisen henkilön jatkuvaa läsnäoloa[...]. Kenellä tahansa yhteiskunnan jäsenellä on oikeus tulla omin silmin toteamaan, kuinka koulut, sairaalat, tehtaat tai vankilat toimivat.”

Panopticonin laajentava tehtävä: säädellessään valtaa ja pyrkiessään tekemään sen taloudelliseksi ja tehokkaaksi, sen tarkoituksena on kasvattaa sosiaalisia voimia — ”kasvattaa tuotantoa, kehittää talouselämää, levittää sivistystä, kohottaa yleisen moraalin tasoa; kasvu ja lisääntyminen”.

Yleisesti ottaen ”kurinpitomuodot ovat niiden pienten teknisten keksintöjen kokonaisuus, joiden avulla on voitu saada ihmisjoukkojen hyödyllinen paljous lisääntymään pienentämällä vallan haittapuolia,

vallan, jonka on hallittava niitä voidakseen muovata ne oikealla tavalla hyödyllisiksi. Paljous, oli se sitten työpaja tai kansakunta, armeija tai kuolu, saavuttaa kurin kynnyksen silloin, kun sen ja vallan välinen suhde muodostuu suotuisaksi.”¹⁰

Johdanto III

1.

Diskursseista yleensä ja tästä työstä: kielto, tabu, erottelu, torjunta ja totuuden halu; kommentti, tekijä, yksilöllisyys, marginaali; noudatettavat menettelytavat.

Viitteet

- 1 Robbe-Grillet 1965, 19, 21.
- 2 Robbe-Grillet 1965, 59.
- 3 Deconstruction and the Visual Arts 1994, 20.
- 4 DELEUZE/GUATTARI 1988, 12.
- 5 Lainaus ks. METSÄHONKALA 1995, 13.
- 6 Hakusanat: WWWebster Dictionary.
- 7 Foucault'n valtakäsityksestä ks. esim. FOUCAULT 1980; Power/Knowledge 1980.
- 8 METSÄHONKALA 1995, 13, 31.
- 9 GOFFMAN 1969.
- 10 FOUCAULT 1980, 225-249.

Kirjallisuus

Deconstruction and the Visual Arts. Ed. Peter Brunette, David Wills. Cambridge University Press, USA 1994.

DELEUZE, Gilles / GUATTRI, Félix: A Thousand Plateaus. The Athlone Press, London 1988.

FOUCAULT, Michel: Tarkkailla ja rangaista. Alkuteos: Surveiller et punir. Naissance de la prison (1975). Suom. Eevi Nivanka. Keuruu 1980.

GOFFMAN, Erving: Minuuden riistäjät. Tutkielma totaalisista laitoksista. Alkuteos: Asylums. Essays on the Social Situation of Mental Patients and Other Inmates (1961). Suom. Auli Tarkka ja Riitta Suominen. Lohja 1969.

METSÄHONKALA, Mikko: Valta ja vallattomuus. Koordinoitu konflikti arkkitehtuurissa. Helsinki 1995.

Power/Knowledge: Selected Interviews & Other Writings 1972-1977. Ed. C. Gordon. New York 1980.

Robbe-Grillet, Alain: For a New Novel. New York 1965.

Webster Dictionary. URL -osoite: <http://www.m-w.com/cgi-bin/dictionary>.

1